

Szakmai beszámoló
Levéltári éjszaka Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában

Akik mertek nagyot álmodni!
A levéltárak múltja, jelene és jövője:
Klebensberg Kuno, Pecz Samu, Róth Miksa, Dudits Andor, Pauler Gyula, Csánki Dezső
(2015. október 17., szombat)

A Levéltári éjszaka és konferencia helyszínei: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, 1014 Bécsi kapu tér 2–4., illetve Óbuda, Lánglilium utca 4.

2015-ben a Magyar Nemzeti Levéltár nyolcadik alkalommal rendezte meg hagyománnyá váló rendezvényét, melynek során párhuzamos programokon keresztül mutatta be a levéltárat, a levéltári szakma rejtelseit, titkait és különlegességeit. Rendezvényével a Magyar Nemzeti Levéltár központi épületét és azon keresztül a levéltár történetét kívánta bemutatni vendégei számára. A Levéltári éjszakán 2015-ben is az előző évekhez hasonlóan gazdag és sokrétű programmal kívántuk felidézni és közel hozni látogatóink számára a századforduló és a két világháború közötti időszak hangulatát.

A Levéltár 2014-ben kezdeményezte először, hogy a rendezvényt a *Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola* tanítványainak koncertjével nyissa meg, ezt a hagyományt idén is folytatta. Fülöp Tamás főigazgató-helyettes megnyitó szavai után kezdődött el a kiváló akusztikájú első emeleti folyosón tartott koncert, a századforduló zenei alkotásaiból válogatott zeneművek különleges élményt jelentettek a hallgatók számára.

A Levéltári éjszaka témájához csatlakozva a Magyar Nemzeti Levéltár munkatársai kiállítást állítottak össze a levéltári palota üvegablakait készítő *Róth Miksa* és az épületet tervező *Pecz Samu* munkásságáról, amit a koncertet követően Török Enikő főlevéltáros nyitott meg.

Ezt követően került sor a levéltári éjszaka egyik meghatározó programjára, a műhelykonferenciára. A program szervezői – a kiállításához is csatlakozva – ebben az évben a levéltár épületének történetét, a levéltári szakmát és az épületet meghatározó személyek munkásságának megismertetését tűzték ki célul. A meghívott vendéglőadók színvonalas előadásokon mutatták be a századforduló korát.

Glatz Ferenc akadémikus és *Ujváry Gábor* professzor előadásaiban a közönség nem csak Klebensberg Kuno, az egykori kultuszminister személyét ismerhette meg, hanem a kor politikai-társadalmi-gazdasági és kulturális viszonyait is. Glatz Ferenc hangsúlyozta, hogy a dualizmus kori viszonyokhoz képest a két világháború közötti időszak demokratikus változást jelentett, hiszen a kor viszonyaihoz képest szélesebb társadalmi rétegek kaptak választójogot, de a zsidó származású állampolgárok másodrangúvá tétele miatt Magyarország nem fejlődhetett tovább a polgári demokrácia irányába. Klebensberg ugyanakkor nagy hangsúlyt fektetett a levéltár fejlesztésére, az 1913-ban elkezdett építkezést mindenféleképpen be kívánta fejezni, és a levéltár épületét a magyar történelemhez méltó palotává változtatni. Ujváry Gábor előadásában elemezte Klebensberg Kuno életét, munkásságát, politikai nézeteit és szerepét és jelentőségét a magyar tudományszervezésben, különös tekintettel a levéltári területre. Az előadó hangsúlyozta, hogy az az aranykor, amely a levéltártudományt Klebensberg időszakában jellemezte, nagy valószínűséggel már nem fog visszatérni.

Pecz Samu építész élete és munkása még viszonylag ismeretlen a levéltárosok számára. *Benczúr László* képekkel illusztrált építészettörténeti előadása az építész munkásságát mutatta be a résztvevőknek. A konferencia következő tematikai blokkjában a levéltár történetét elemző előadások a levéltár történetét tarták a hallgatóság elé a kezdetektől a 20. század első feléig. *Lakos János*, ny. főigazgató a századforduló időszakának levéltár-történetét dolgozta fel

Pauler Gyulától országos levéltárnokságától *Csánki Dezső* főigazgatóig. E néhány évtized a polgári kori levéltár valódi megeremtését, tekintélyének megerősödését jelentette. *Kocsis Piroska*, MNL főlevéltáros, eredeti levéltári forrásokra alapozva mutatta be azt a vitát, amely a levéltár alapításának a kérdése körül bontakozott ki 1956-ban. Az előadó a vita ismertetése során az alapítás idejéről is állást foglalt, s végső következtetése az volt, hogy a viták és eltérő értelmezések ellenére a levéltár alapításának időpontjaként továbbra is az 1756-os időpontot lehet megállapítani. *Török Enikő*, MNL OL főlevéltáros, előadásában Róth Miksa és Pecz Samu irathagyatékának kialakulását, történetét és történeti értékét elemezte. A gazdag képanyaggal illusztrált előadás tömören és lényegre törően foglalta össze a két művész/építész levéltári örökségének jelentőségét a gyűjteményeink között.

A konferenciát könyvbemutató zárta, Újváry Gábor és Vettel Beatrix: *Kultúra nélkül nincs Magyarország* című albumáról, ami Klebelsberg Kuno munkásságát hatalmas képanyaggal, adattal és idézettel tárta az olvasó elé. *Völgyesi Zoltán*, MNL OL főlevéltáros, színes és rendkívül érdekes előadásban ismertette a művet, ami a jelenlévő szerzők elismerését is kiváltotta. A recenzens hangsúlyozta, hogy az album jól érzékelteti a kort és a kultuszminiszter sajátos személyiségét.

A konferencián és az ezt követő könyvbemutatón mintegy 40 fő vett részt.

A kor atmoszféráját a Thália Színház színészeinek a műsorával is igyekeztek felidézni. *Vida Péter* színművész és *Termes Rita* zongoraművész előadó estje „*Akik mertek nagyot álmodni*” címmel korabeli írók, költők újságcikkeivel, naplórészleteivel és Klebelsberg Kuno saját írásaival, hirdetésekkel idézték fel a századforduló Magyarországot, annak hangulatát és különleges atmoszféráját, mindezt egybekötve a levéltár életét meghatározó eseményekkel.

Kiállítások és filmvetítések

Időszaki kiállítás (földszint): „*Róth Miksa és kora*” és „*Tört fények ólomkeretben*” című dokumentumfilm folyamatos vetítése.

A kiállítás a dualizmus korának két nagy, a levéltár épületének születésében is meghatározó szerepet betöltő személyiségének munkáit jeleníti meg – Róth Miksáét és Pecz Samuét. Róth Miksa a magyar szecesszió kiemelkedő alkotójának egyedülálló összefoglaló munkája a Magyar Nemzeti Levéltár központi épülete, melyet ez a kiállítás bemutat. Nemcsak az intézmény üvegablakait, hanem belső tereinek díszítését, festését, egyes berendezési tárgyait is tervezte. A kiállításon szereplő Pecz Samu épületek tervrajzai közül kiemelkedik a budai Szilágyi Dezső téri református templom, melynek 1892-ben meghirdetett tervpályázatára beadott, az alaprajzra utaló „Pentagon” jellegű pályázattal nyert. A templom végül 1896-ban készült el. Külsejében a Pecz Samura jellemző vörös téglás díszítéssel és Zsolnay tetőcserepekkel. Ezzel egy időben készült el legismertebb alkotása a vámháztéri Vásárcsarnok hasonló díszítő elemekkel. 1903–1905 között valósult meg a Városligeti fasorban az evangélikus gimnázium és templom, melynek színes üvegablakait Róth Miksa készítette.

Időszaki kiállítás (IV. emelet): *Semmelweis Ignác az „anyák megmentője”* című kiállítás és „*Az életmentő– Semmelweis Ignác igaz története*” című film megtekintése. Semmelweis halálának évfordulója alkalmat teremtett arra, hogy kamara-kiállítás keretében munkatársaink bemutassák az embert, az orvost, a kutatót. Fontos hangsúlyozni, hogy Semmelweis alakja a *Dudits Andor* által készített III. emeleti szekción is megjelenik.

Az est alatt a Levéltár épületét szabadon, illetve idegenvezetéssel egybekötve egyaránt meg lehetett tekinteni. A délután és az este folyamán óránként, egyszerre több raktárban volt vezetés, amely folyamatosan vonzotta a látogatókat.

Óbudai rendezvény

Ebben az évben fontos újdonságot jelentett, hogy az 1996-os fennállása óta először sikerült az óbudai épületben is kulturális programot szervezni, ami nagyrészt az ottani kollégák kezdeményezőkézségének volt köszönhető.

A rendezvény 15.00–21.00 közötti időpontra hirdették, az utolsó látogatók 21.45-kor hagyták el az épületet.

A rendezvény egyik része „*A magyar ipar 200 éve*” című időszaki kiállítás volt a Kormányzati kormánysszervek és a gazdasági szervek iratanyagaiból, amelynek iratait *Türke Gábor*, *Kántor Balázs* és *Závocski Adrienn* levéltárosok mutatták be.

A kiállítás mellett kerekasztal-beszélgetést tartottak, amelyen *Marton-Szabó Dorottya* (MNL OL) „Első lépések a családkutatásban”, *Berkes József* (volt MNL OL) „Határokon túlnyúló családtörténeti kutatás”, *Kohút Sára* (MNL OL) „Az anyakönyvi mikrofilmmezés kezdetei és a mormonok tevékenysége; az anyakönyvi adatbázis kiépítése”, *Ujj György* (MNL) „Az anyakönyvi mikrofilmek digitalizálása” előadásait hallgathatták meg a résztvevők. Kolléga *Tarsoly István* betegsége miatt nem tudta a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület (MACSE) tevékenységét bemutatni, így *Ujj György* foglalta össze az érdeklődőknek a MACSE tevékenységét. *Konrád Aranka* (MNL OL) könyvtárvezető kolléga volt az utolsó előadó, aki könyvraktári bemutatót tartott.

Ezen a programon 42 fő vett részt, akik az előadások végén hozzá is szóltak a témához és kérdéseikből kiderült, kutatásban való jártasságuk igen heterogén volt: voltak csak a téma iránt érdeklődők, kezdő és gyakorló családfakutatók, MACSE-tagok is

Összefoglalva elmondható, hogy a program bevallott célja – az információ- és eszmecsere – maradéktalanul megvalósult. A jövőben érdemes lenne tervezett családfakutatói beszélgetéseket szervezni, a teadélutánok mintájára, megfelelő (mondjuk negyedévi) rendszerességgel, előre megadott tematikával és előre hirdetett időpontokban.

A Kutatóteremben interaktív bemutatót tartottak a kollégák a családkutatás gyakorlatáról – beiratkozás, a kutatás megkezdéséhez szükséges tájékoztatás, mikrofilmolvasók használata, másolatkérés lehetőségei és díjszabások; online és papíralapú segédletek bemutatása; konkrét kutatási példák, anyakönyvekben és összeírásokban szereplő, valamint egyéb, a családfa összeállításához szükséges adatok bemutatása. A programot a kutatószolgálat munkatársai szervezték és moderálták: *Zetkó Éva*, *Sunkó Attila*, *Szilágyi Krisztián*. Sor került a levéltári nyilvántartó rendszer és valamennyi iratórzó osztály – a családkutatás szempontjából hasznosnak vélt – iratanyagának bemutatására, valamint beiratkozásra és mikrofilmolvasó használatának bemutatására.

A raktár vezetéseket, restaurátor és digitalizáló műhely bemutatásokat óránként induló csoportokkal terveztük, de a látogatók száma miatt nyitáskor fél óránként indultak két esetben egymással párhuzamosan a nagy létszám miatt. Összesen kilenc csoportot vezettek a kollégák.

ÖSSZEGZÉS

Az estét látogatók száma – annak ellenére, mintegy 300 + 100 fő volt, ami az előző évinél némileg több volt, de nem tért el lényegesen. A rendezvény színvonalával kapcsolatos visszajelzések azonban arra utalnak, hogy a két helyszínen zajló Levéltári éjszaka sikeres volt.

Remélhetőleg a továbbiakban is meg tudjuk rendezni az önmagunk és látogatóink örömeire. 2016-ban a rendezvényt az 1956-os forradalom és a szabadságharc 60. évfordulójához igazítva tervezzük megrendezni.

Az est során a kiadvány- és könyveladásból 68 730 Ft+11 990 Ft volt a bevétel.

Budapest, 2015. november 2.

Farkas Andrea
főlevéltáros

Garadnai Zoltán
főlevéltáros